

ДИВЕРСИФІКАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ ТОРГОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

УДК 339.1:336.64

Ткаченко С. О.

Розглянуто специфіку здійснення диверсифікації у сфері обігу. Надано теоретичні та практичні рекомендації щодо системи фінансово-господарської діяльності в умовах інтеграції у світовий економічний простір. Розмежовано визначення диверсифікації залежно від сфери діяльності на "диверсифікацію операційної діяльності" та "диверсифікацію фінансової діяльності". Визначено систему диверсифікації як різнобічний та багатогранний процес господарювання, пов'язаний зі зміною ринкової стратегії, розширенням сфери діяльності та формуванням додаткових напрямів діяльності. Обґрунтовано пріоритетність розвитку додаткових послуг, що не є характерними для сфери обігу. Досліджено основні фактори, що гальмують упровадження ефективної системи диверсифікації джерел формування фінансових ресурсів суб'єктів сфери обігу.

Ключові слова: диверсифікація, фінансування, товарні ресурси, дохід, обіг.

ДИВЕРСИФИКАЦИЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ТОРГОВЫХ ОРГАНИЗАЦИЙ

УДК 339.1:336.64

Ткаченко С. А.

Рассмотрена специфика осуществления диверсификации в сфере обращения. Представлены теоретические и практические рекомендации относительно системы финансово-хозяйственной деятельности в условиях интеграции в мировое экономическое пространство. Разграничены определения диверсификации в зависимости от сферы деятельности на "диверсификацию операционной деятельности" и "диверсификацию финансовой деятельности". Определена система диверсификации как разносторонний и многогранный процесс хозяйствования, связанный с изменением рыночной стратегии, расширением сферы деятельности и формированием дополнительных направлений деятельности. Обоснована приоритетность развития дополнительных услуг, которые не являются характерными для сферы обращения. Исследованы основные факторы, которые тормозят внедрение эффективной системы диверсификации источников формирования финансовых ресурсов субъектов сферы обращения.

Ключевые слова: диверсификация, финансирование, товарные ресурсы, доход, обращение.

THE DIVERSIFICATION OF TRADE ORGANIZATIONS

UDC 339.1:336.64

S. Tkachenko

The specific nature of implementing the diversification in the sphere of circulation is considered. The theoretical and practical recommendations concerning the system of financial and economic activity in terms of integrating into the world outer economic space are presented. The definitions of diversification depending on the sphere of activity are differentiated into "the diversification of operating activity" and "the diversification of financial activity". The system of the diversification as a versatile and multifaceted management process associated with changes of the market strategy, the expansion of operations, the establishment of additional activities is defined. The priority of developing additional services which are not typical for the sphere of circulation is substantiated. The basic factors which hinder the introduction of the effective system of the sources' diversification when forming financial resources of subjects in the sphere of circulation are investigated.

Key words: diversification, financing, commodity resources, profit, circulation.

Сучасна стадія розвитку ринкових відносин вимагає від торгових організацій зміни характеру взаємин з постачальниками й споживачами, що пов'язано зі змінами в структурі клієнтів, втратою великих споживачів на початку періоду ринкових трансформацій, зменшенням середнього обсягу складських операцій, збільшенням кількості дрібних споживачів, зниженням частки постійних клієнтів у структурі обороту й збільшенням частки поставок за разовими та одноразовими договорами.

Тому саме впровадження системи диверсифікації діяльності організацій сфери обігу як різнобічного та багатогранного процесу господарювання виступає рушійним фактором розвитку, що має орієнтуватися на практичну реалізацію системи стратегічного розвитку, поточний аналіз, оцінку конкурентоспроможності з урахуванням як переваг, так і недоліків впровадження даної стратегії.

Питання вивчення стратегії диверсифікації діяльності підприємств досліджувались у роботах М. Портера, І. Ансоффа, Аронова А. М., Бутиркіна А. Я., Гуляєвої Н. М., Ваньковича Д. В., Вітлінського В. В., Герасимчука В. Г., Корінька М. Д., Обеременчука В. Ф. та ін., проте ці думки часто неоднозначні та потребують додаткового вдосконалення.

Метою даної роботи є дослідження особливостей складових системи диверсифікації суб'єктів торгівлі в умовах трансформації ринку з метою забезпечення прийнятно-го рівня конкурентоспроможності і фінансової стабільності.

Відкритий характер економіки України, її орієнтованість на розвиток інтеграційного простору в рамках міжнародного економічного співтовариства, особливо у зв'язку з інтеграцією у світовий економічний простір, має, як наслідок, збільшення кількості ділових контактів з міжнародними партнерами, в тому числі й у сфері торгівлі. Тому функції торгівлі стали виконувати не тільки організації, що традиційно функціонують у цій галузі, але й багато інших господарюючих суб'єктів, загострюючи конкурентне середовище на ринку сфери обігу.

Поява значної кількості оптових та дрібнооптових посередників, суб'єктів фірмової торгівлі, розвиток торгових операцій за допомогою телекомунікаційних систем та всесвітньої мережі Internet, а також діяльності суб'єктів, що функціонують у найрізноманітніших організаційно-правових

формах, сформували зміну концепції стратегії розвитку в напрямі більш послідовної її ринкової орієнтації.

Це вимагало відповідних змін стратегій торгових організацій у бік активізації їхнього поведіння на ринку з метою розширення сфери діяльності, пошуку й залучення нових клієнтів для просування та збуту товарних ресурсів й інших напрямів діяльності, спрямованих на ефективне функціонування та забезпечення їхньої конкурентоспроможності.

Разом з тим, як показує практика господарювання, посередницькі структури не мають змоги забезпечити збільшення своєї конкурентоспроможності, виконуючи лише властиві їм функції торгівлі, що змушує їх диверсифікувати свою діяльність, з метою розширення асортиментної структури поставок і каналів складського забезпечення господарюючих суб'єктів-споживачів, з одночасним розвитком супровідного руху товарних послуг, що спрямовано на зміцнення займаних посередниками позицій на товарних ринках за рахунок раціоналізації обороту продукції, формування економічно вигідних зв'язків з партнерами по господарському обороту.

Для суб'єктів торгівлі стратегія диверсифікації у своїй більшості передбачає розробку нових видів продукції одночасно з освоєнням нових ринків, забезпечуючи отримання прибутку та подальшу стабільність роботи в майбутньому, проте довготривалість фінансового результату від впровадження такого управлінського рішення визначає і збільшення ризикованості та потребує значних витрат.

Дослідження показало, що теорія диверсифікації зводиться до двох основних моделей, які класифікуються за взаємодією ринку та продукту, а також співвідношенням ризику в середовищі господарювання з невизначеністю та результативністю стратегії.

Найбільш дослідженою є теорія диверсифікації, розроблена Ігорем Ансоффом [1; 2]. Вона дозволяє використовувати поточні переваги в нових сферах діяльності за умов істотної мінливості середовища господарювання. Проте невизначеність зводилася до мінливості, а теоретичні побудови розглядалися лише як передумови створення теоретичних основ стратегії за умов невизначеності [3].

Сучасна наукова література визначає достатньо велику кількість трактувань сутності та значення диверсифікації, пов'язаної зі сферою обігу, де головний акцент відіграє лише диверсифікація продукції.

Так, Бутиркін А. Я. визначає диверсифікацію як "розповсюдження господарської діяльності на нові сфери, розширення асортименту продуктів, географічної сфери діяльності" [4].

У свою чергу, Бутенко Н. В., розширює дію визначення, торкаючись "продуктів та пунктів їх продажу, засобів фінансування, технологій" тощо [5].

Окремі автори [6; 7] визначають диверсифікацію як систему дій, що "передбачає вхід підприємства до нових для нього сфер бізнесу".

О. Румянцева дає такі визначення: "володіння найрізноманітнішими фінансовими активами, з кожним з яких пов'язані різні ризики, щоб знизити ступінь ризику портфеля в цілому" та "загальна ділова практика, що спрямована на розширення номенклатури товарів та послуг і (або) географічної території, аби розпилити ризик та знизити залежність від циклічності бізнесу" [8].

Якщо систематизувати визначення поняття диверсифікації, наведені в іноземній літературі такими авторами, як Томпсон А. А., Стрікленд А. Дж., то їх можна звести до такого: диверсифікація – це розширення номенклатури товарів (послуг) підприємства за рахунок споріднених чи нових, які можуть виготовлятися і збуватися з використанням існуючого потенціалу, а також розвиток діяльності фірми в абсолютно нових для неї галузях [9].

На думку автора, диверсифікацію можна визначити як розширення діапазону діяльності суб'єкта господарювання, пов'язаного з проникненням в інші нові галузі, що часто не пов'язані з основною спеціалізацією. У свою чергу, з фінансового боку диверсифікацію можна розглядати як урізноманітнення фінансової діяльності через здійснення коротко- і довгострокових фінансових вкладень, систему інвестування в різні фондові інструменти або участь у капіталі з метою зменшення середнього комерційного ризику.

Відповідно до виділених напрямів диверсифікованості автор вважає за можливе навести ряд рекомендацій щодо її здійснення.

Розширення асортиментної структури поставок зі складів як напрям диверсифікованості в цей час уже досить широко використовується на практиці. Проте додаткове розширення структури постачальників та збільшення обсягів реалізації за рахунок включення в оборот нових номенклатурних позицій не є характерним для окремих груп продукції, а саме товарів споживчого попиту, особливо продовольчої групи.

У свою чергу, впровадження дрібнооптової й оптово-роздрібною торгівлі як напрям диверсифікації обумовлено швидким розвитком торговельних мереж, які, розпоряджаючись значними фінансовими ресурсами, мають власне складське господарство (власні підприємства-виробники). Це спричиняє побудову дилерської мережі, основним завданням якої є просування певної продукції або визначених товарних марок у регіони, що створює додаткові перешкоди для здійснення діяльності та розвитку конкурентного середовища.

На думку автора, вдосконалення організаційних форм повинне відбуватися за допомогою інтеграції й утворення багатопрофільних оптово-роздрібних організацій, що дозволить забезпечити стабільність функціонування в умовах експансії великих торговельних мереж. Разом з тим слід зазначити, що діяльність цих організаційних формувань має бути спрямована саме на розвиток збутових функцій, а не традиційних постачальницьких, орієнтованих на дрібні партії і перетворюючи виробничий асортимент на споживчий.

Таким чином, посередницькі структури торгової галузі забезпечують упровадження нових важелів забезпечення платоспроможного попиту на ринках збуту.

Виходячи із виконання функції із закупівлі та реалізації ресурсів, за рахунок здійснення посередницької діяльності виникає необхідність виділення механізмів удосконалення зазначених процесів як самостійного напрямку диверсифікованості.

На думку автора, проведення глибоких досліджень у цій галузі дозволить торговим організаціям обґрунтовано встановити потребу в ресурсах і, як наліждок, більш раціонально підходити до вирішення проблем використання свого фінансового потенціалу.

Важливість вирішення цієї проблеми обумовлюється тим, що наявність значних об'ємів закупівлі призводить до збільшення витрат зі зберігання продукції, а, з іншого боку, в разі зниження потреби із закупівель знижуються об'єми запасів, що знаходяться на зберіганні, зменшується ефективність використання складських потужностей, а відповідно, і зростає вартість зберігання одиниці товару.

Тому з метою запобігання можливих негативних наслідків варто приділяти більшу увагу проблемі узгодження моменту переходу ризику за товар з метою пошуку найбільш прийнятних умов постачання.

Це дозволить встановити не тільки суб'єкта, відповідального за псування матеріальних ресурсів при навантаженні й транспортуванні, але й підвищити ступінь відповідальності як самих виробників, так і сфери обігу в цілому.

Окремо слід наголосити на необхідності розвитку широкого спектра додаткових послуг сервісного характеру (виробничих, транспортно-експедиційних, інформаційно-рекламних тощо), які потрібно постійно оновлювати, впроваджуючи додаткові операції та враховуючи зміну попиту на них з боку споживачів.

Так, пріоритетним напрямом можуть виступати комплексні операції, що враховували б послуги зі складування й транспортування, зберігання й обробки, оформлення рахунків і експедирування вантажів, а також ефективне використання існуючих потужностей під тимчасове зберігання, виконуючи послуги із комплексної вантажопереробки.

На думку автора, крупним посередницьким структурам варто приділяти увагу створенню на їхній матеріально-технічній базі вантажних терміналів, що виконують функції складських комплексів, пов'язаних з комплектацією, пакуванням і фасуванням окремих вантажних місць. Вони мали б містити у своїй структурі мережу центрів та вузлів, пов'язаних спільною інформаційною системою руху товарів і товаророзподілу, забезпечуючи додаткові фінансові заощадження суб'єктів господарювання.

Для тих посередників, які не мають у своєму розпорядженні достатніх ресурсів, як напрям диверсифікованості автором вважається можливість утворення об'єднань для використання спільних можливостей.

Застосування засобів механізації й автоматизації, комп'ютеризація процесу обліку залишків у рамках діяльності вантажних терміналів дозволяють: мінімізувати час обслуговування; швидко та якісно проводити інвентаризацію товарів, що перебувають у складському комплексі; скоротити кількість складських перевалок; раціоналізувати товарні потоки й у цілому забезпечити економію витрат учасників процесу обігу.

Очевидно, що створення вантажних терміналів можливо при наявності відповідної матеріально-технічної бази оптового посередника, а також достатніх фінансових ресурсів, необхідних для забезпечення діяльності, проте саме зазначена сукупність умов у більшому ступені виступає перешкоджаючим фактором для масштабного розвитку суб'єктів підприємницької діяльності сфери обігу.

Визнаючи цю обставину, також слід зазначити, що, незважаючи на значний розмір витрат для організації функ-

ціонування вантажного терміналу, переваги від його діяльності будуть непропорційно вищі та торкатимуться не тільки суб'єктів-посередників, але й усіх учасників обігу ресурсів, що в цілому приведе до підвищення конкурентоспроможності на ринку.

Окремо слід наголосити, що одним із варіантів вирішення проблеми оптимізації зазначених витрат може стати використання прогресивних систем оплати праці працівників, які перебувають у безпосередній залежності від обсягів виконання операцій, доходів торговельного підприємства й економії матеріальних витрат, пов'язаних із функціонуванням суб'єкта підприємницької діяльності.

Також необхідно зазначити, що однією з основних перешкод на шляху формування ефективного механізму фінансово-господарської діяльності підприємств є недостатність фінансових ресурсів. Тому особливої уваги потребує вдосконалення стратегії реалізації політики щодо їх формування, де принцип диверсифікації джерел надходження фінансових ресурсів повинен стати рушієм економічних перетворень та ефективного розвитку.

Так, однією з проблем розвитку торгових організацій як складової сфери обігу є непропорційність розвитку виробничої і фінансової діяльності, що полягає у необхідності зростання виробничого потенціалу компанії, тоді як можливості фінансування такого розширення досить обмежені.

У свою чергу, з точки зору фінансової діяльності суб'єктів обігу можна визначити диверсифікацію як урізноманітнення джерел надходження фінансових ресурсів, що передбачає формування капіталу підприємства за рахунок якомога більшої кількості джерел, зменшуючи ступінь залежності від кожного окремого джерела надходжень.

Відповідно до наданих пріоритетів диверсифікації фінансової діяльності можна визначити основні фактори, що гальмують їх впровадження.

Найбільш поширеним джерелом фінансування діяльності суб'єктів господарювання є, насамперед, внутрішні можливості, проте постійні економічні потрясіння як у внутрішньому, так і зовнішньому середовищі створюють перешкоди щодо їх трансформації та коливань структури.

Основним внутрішнім джерелом розширення системи господарювання є нерозподілений прибуток. Він не потребує витрат із залучення і не пов'язаний із ризиком втрати контролю над підприємством, однак його використання як джерела фінансування може залежати від зовнішніх чинників або мінливих рішень власників.

До найбільш перспективних внутрішніх механізмів фінансування діяльності суб'єктів сфери обігу, на думку автора, можна віднести перерозподіл за рахунок внутрішніх фондів фінансових ресурсів, а також запровадження дієвого механізму бюджетування. Таким чином, отримуємо можливість управління потоками фінансових ресурсів шляхом зміни їх пропорцій і структури.

Розглядаючи формування фінансових ресурсів за рахунок емісії акцій, основними чинниками є: відсутність розвинутого і ліквідного фондового ринку, недостатня відкритість інформації про фінансовий стан емітентів, обмеженість фінансових ресурсів, що спрямовуються на інвестування в акціонерний капітал, недовіра до акціонування як однієї з форм розміщення вільних фінансових ресурсів.

Окремо слід наголосити на інвестиційних та податкових ризиках, пов'язаних з економічною і політичною нестабільністю, недосконалістю нормативно-правової бази з регулювання організації, діяльності та реорганізації акціонерних товариств, а також системи оподаткування доходу від акціонерного капіталу.

Разом з тим недостатність власних джерел фінансування змушує звертати увагу на позикові ресурси, де основною вадою їх використання є обмеженість доступу українських підприємств до довгострокових банківських позик, зумовлена пріоритетністю у структурі банківських

ресурсів короткострокових депозитів і високими кредитними ризиками.

Альтернативою кредитним ресурсам, що мають довгостроковий період, виступають облігаційні позики підприємства, проте в Україні цей вид фінансування використовується недостатньо, що пов'язано з недостатньо розвинутим фондовим ринком та невеликими розмірами статутних капіталів окремих підприємств, що організовані у переважній більшості на початку і в середині 90-х років ХХ століття та рівень який залишається на початковому значенні із незначними зрушеннями.

Разом з тим облігаційна позика є більш ліквідним інструментом ніж банківське кредитування, про що свідчить досвід фінансово-господарської діяльності зарубіжних корпорацій, які надають перевагу саме фінансуванню за рахунок боргових цінних паперів.

Проте негативною стороною та гальмівним фактором випуску й розміщення облігацій є наявність значних додаткових витрат емітенту та можливість зміни кон'юнктури на ринку запозичень у разі наявності більших джерел інвестування.

Таким чином, диверсифікація є привабливою з точки зору інвестування капіталу підприємства та зменшення рівня ризику, особливо якщо подальша експансія в основних сферах діяльності є обмеженою. Вона відіграє суттєву роль у забезпеченні стратегічного розвитку підприємства, сприяючи стабілізації його доходів, посиленню конкурентних позицій, підвищенню прибутку й рентабельності, що ґрунтовно впливає на рівень капіталізації та збільшення ринкової вартості суб'єкта.

Узагальнюючи викладене, слід підкреслити, що поряд із розглянутими напрямками диверсифікації діяльності торгових організацій підвищення ефективності їх функціонування, як і інших учасників сфери обігу, значною мірою залежить від організації процесу руху, його оптимізації та додержання прийнятого рівня конкурентоспроможності й фінансової стабільності.

Сучасна практика господарювання свідчить, що в кризові періоди саме корпоративні структури, маючи значні стратегічні ресурси та розгалуженість між окремими сферами бізнесу, з меншими втратами долають загально-економічний спад через збалансування грошових потоків, зниження ризиків, захисту від поглинання, використання вигідних фіскальних режимів тощо.

Література: 1. Ansoff I. H. Corporate Strategy (Revised edition) / I. H. Ansoff. – New-York : Penguin Books. – 1987. – 246 p. 2. Ansoff I. H. Synergies and Capabilities Profile / I. H. Ansoff. – New-York : Penguin Books, 1965. – 626 p. 3. Момот В. Є. Системні теорії диверсифікації у контексті невизначеності / В. Є. Момот // Науковий вісник НЛТУ України. – 2010. – С. 137–141. 4. Бутыркін А. Я. Интеграция и диверсификация – базовые стратегии развития корпорации / А. Я. Бутыркін // Страховое дело. – 2005. – № 4. – С. 52–59. 5. Бутенко Н. В. Стратегічне маркетингове планування : навчальний посібник [Електронний ресурс] / Н. В. Бутенко. – К. : Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет", 2004. – Режим доступу : <http://sumdu.net/doc/lectons/Strategiya-pidpriemstva/18555/index/html>. 6. Должанський І. З. Диверсифікація товарної пропозиції торговельного підприємства [Електронний ресурс] / І. З. Должанський, В. М. Лозюк. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Tiru/2010_30_2/Dolgansk.pdf. 7. Скоробогатов М. М. Диверсифікація як один із шляхів підвищення ефективності діяльності підприємств в сучасних умовах / М. М. Скоробогатов, О. І. Куцурубов // Економічний вісник Донбасу. – 2011. – № 3(25). – С. 18–21. 8. Румянцева Е. Е. Новая экономическая энциклопедия / Е. Е. Румянцева. – 3-е изд. – М. : ИНФРА-М, 2008. – 826 с. 9. Томпсон-мл. А. А. Стратегии

ческий менеджмент. Концепции и ситуации для анализа / А. А. Томпсон-мл., А. Дж. Стрикленд ; А. Р. Ганиева (пер. с англ.). – 12-е изд. – М. ; СПб. ; К. : Вильямс, 2003. – 924 с. 10. Ванькович Д. В. Удосконалення механізму реорганізації управління фінансовими ресурсами підприємств / Д. В. Ванькович // Фінанси України. – 2004. – № 9. – С. 112–117. 11. Відтворення та ефективне використання ресурсного потенціалу АПК (теоретичні і практичні аспекти) / В. М. Трегобчук, А. Е. Юзефович, Д. Ф. Крисанов та ін. ; Інститут економіки НАН України. – К., 2003. – 260 с. 12. Гуляева Н. М. Фінансові ресурси підприємств / Н. М. Гуляева, О. В. Сьомко // Фінанси України. – 2003. – № 12. – С. 58–62. 13. Корінко М. Д. Організаційно-економічний механізм диверсифікації діяльності суб'єктів господарювання / М. Д. Корінко // Актуальні проблеми економіки. – 2008. – № 6. – С. 135–142. 14. Корінко М. Д. Оцінка результатів диверсифікації діяльності підприємства / М. Д. Корінко // Актуальні проблеми економіки. – 2006. – № 3. – С. 52–57. 15. Цогла О. О. Становлення диверсифікаційних процесів у діяльності підприємств / О. О. Цогла // Актуальні проблеми економіки. – 2011. – № 7. – С. 147–151.

References: 1. Ansoff I. H. Corporate Strategy (Revised edition) / I. H. Ansoff. – New York : Penguin Books, 1987. – 246 p. 2. Ansoff I. H. Synergies and Capabilities Profile / I. H. Ansoff. – New York : Penguin Books, 1965. – 626 p. 3. Momot V. Ye. Systemni teorii dyversyfikatsii u konteksti nevyznachenosti / V. Ye. Momot Naukovyi visnyk NLTU Ukrainy. – 2010. – Pp. 137–141. 4. Butyrkin A. Ya. Integratsiya i diversifikatsiya – bazovye strategii razvitiya korporatsii / A. Ya. Butyrkin // Strakhovoe delo. – 2005. – No. 4. – Pp. 52–59. 5. Butenko N. V. Stratehichne marketynhove planuvannia : navchalnyi posibnyk [Electronic resource] / N. V. Butenko. – K. : Vydavnycho-polihrafichnyi tsentr "Kyivskiy universytet", 2004. – Access mode : <http://sumdu/telesweet/net/doc/lections/Stratehiia-pidprijemstva/18555/index/html>. 6. Dolzhanskyi I. Z. Dyversyfikatsiia tovarnoi propozyttsii torhovelnoho pidprijemstva [Electronic resource] / I. Z. Dolzhanskyi, V. M. Loziuk. – Access mode : http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Tiru/2010_30_2/Dolgansk.pdf. 7. Skorobohatov M. M. Dyversyfikatsiia yak odyn iz shliakhiv pidvyshchennia efektyvnosti diialnosti pidprijemstv v suchasnykh umovakh / M. M. Skorobohatov, O. I. Kutserubov // Ekonomichnyi visnyk Donbasu. – 2011. – No. 3(25). – Pp. 18–21. 8. Rummyantseva E. E. Novaya ekonomicheskaya entsiklopediya / E. E. Rummyantseva. – 3-e izd. – M. : INFRA-M, 2008. – 826 p. 9. Tompson-ml. A. A. Strategicheskii menedzhment. Kontseptsii i situatsii dlya analiza / A. A. Tompson-ml., A. Dzh. Striklend ; A. R. Ganiyeva (per. s angl.). – 12-e izd. – M. ;

SPb. ; K. : Vilyams, 2003. – 924 p. 10. Vankovych D. V. Udoskonalennia mekhanizmu reorhanizatsii upravlinnia finansovymy resursamy pidprijemstv / D. V. Vankovych // Finansy Ukrainy. – 2004. – No. 9. – Pp. 112–117. 11. Vidtvorennia ta efektyvne vykorystannia resursnoho potentsialu APK (teoretychni i praktychni aspekty) / V. M. Trehobchuk, A. E. Yuzefovych, D. F. Krysanov ta in. ; Instytut ekonomiky NAN Ukrainy. – K., 2003. – 260 p. 12. Huljaieva N. M. Finansovi resursy pidprijemstv / N. M. Guljaieva, O. V. Siomko // Finansi Ukraini. – 2003. – No. 12. – Pp. 58–62. 13. Korinko M. D. Orhanizatsiino-ekonomichni mekhanizm dyversyfikatsii diialnosti subiektiv hospodariuvannia / M. D. Korinko // Aktualni problemy ekonomiky. – 2008. – No. 6. – Pp. 135–142. 14. Korinko M. D. Otsinka rezultativ dyversyfikatsii diialnosti pidprijemstva / M. D. Korinko // Aktualni problemy ekonomiki. – 2006. – No. 3. – Pp. 52–57. 15. Tsohla O. O. Stanovlennia dyversyfikatsiinykh protsesiv u diialnosti pidprijemstv / O. O. Tsohla // Aktualni problemy ekonomiky. – 2011. – No. 7. – Pp. 147–151.

Інформація про автора

Ткаченко Сергій Олександрович – канд. екон. наук, доцент, начальник кафедри гуманітарних та економічних дисциплін Харківського національного університету внутрішніх справ (61080, м. Харків, просп. 50-річчя СРСР, 27, e-mail: sergey_tkachenko@ukr.net).

Інформація об авторе

Ткаченко Сергей Александрович – канд. екон. наук, доцент, начальник кафедры гуманитарных и экономических дисциплин Харьковского национального университета внутренних дел (61080, г. Харьков, просп. 50-летия СССР, 27, e-mail: sergey_tkachenko@ukr.net).

Information about the author

S. Tkachenko – Ph.D. in Economics, Associate Professor, the Head of Humanitarian and Economic Disciplines Department of Kharkiv National University of Internal Affairs (27, 50-richchia SRSR Ave, 61080, Kharkiv, e-mail: sergey_tkachenko@ukr.net).

Рецензент
докт. екон. наук,
професор Ястремська О. М.

Стаття надійшла до ред.
18.09.2012 р.

ВПЛИВ ФАКТОРА ЧАСУ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНОГО УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА

УДК 005.336.1:658.3 "4"

Рудь Ю. М.

Досліджено проблеми впливу фактора часу на ефективність системи соціального управління персоналом. Показано залежність між економічною, соціальною ефективністю та показником часу. Наведено основні підсистеми для аналізу системи соціального управління персоналом. Запропоновано різновиди ефективності з урахуванням часової складової з побудовою графічних моделей, розгляну-